नागपूर महानगर पालिकेतील (मनपा) प्राथमिक शिक्षकांचा व्यावसायिक गुणवत्ता सुधारणा कार्यक्रमासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रमांची निर्मिती व परिणामकारकतेचा अभ्यास

✣ संशोधक ✣

डॉ. विजया विनायक पाटील, सहायक प्राध्यापक

डॉ. संजीवनी राजेश महाले, सहयोगी प्राध्यापक

श्री. दयाराम दुधाराम पवार, सहायक प्राध्यापक

शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

✣ प्रकल्प आर्थिक सहाय्य ✣

दूरशिक्षण परिषद संशोधन कार्यास अनुदान

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ

नाशिक - ४२२ २२२

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	शीर्षक	पृष्ठ क्रमांक
	मुखपृष्ठ	१
	प्रतिज्ञापत्र	२
	ऋणनिर्देश	३
१.	प्रास्ताविक	५
२.	संशोधनाचे शीर्षक	५
३.	संशोधनाची उद्दिष्टे	५
४.	संशोधनाचे महत्त्व व गरज	६
५.	संशोधनाची गृहितके	६
६.	संशोधनाची व्याप्ती / मर्यादा	६
७.	संशोधन कार्यपद्धती	७
	७.१	७
	७.२ नमुना गट	७
	७.३ संशोधनाची साधने	७
८.	प्रथम प्रशिक्षण प्रत्याभरण विश्लेषण	१३
९.	सारांश	२४
१०.	परिशिष्टे	
	परिशिष्ट क्र. १ नागपूर मनपा प्राथमिक शिक्षकांच्या प्रशिक्षण गरजांचा शोध प्रश्नावली	३१
	परिशिष्ट क्र. २ नागपूर मनपा शिक्षक सेवांतर्गत प्रशिक्षण प्रत्याभरण प्रश्नावली	३४
	परिशिष्ट क्र. ३ उपस्थित शिक्षक, पर्यवेक्षक व निरीक्षक	३५
	परिशिष्ट क्र. ४ प्रशिक्षण (१) तज्ज्ञ	३७
	परिशिष्ट क्र. ५ प्रशिक्षण (२) तज्ज्ञ	३७

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	शीर्षक	पृष्ठ क्रमांक
	मुखपृष्ठ	१
	प्रतिज्ञापत्र	२
	ऋणनिर्देश	३
१.	प्रास्ताविक	५
२.	संशोधनाचे शीर्षक	५
३.	संशोधनाची उद्दिष्टे	५
४.	संशोधनाचे महत्त्व व गरज	६
५.	संशोधनाची गृहितके	६
६.	संशोधनाची व्याप्ती / मर्यादा	६
७.	संशोधन कार्यपद्धती	७
	७.१	७
	७.२ नमुना गट	७
	७.३ संशोधनाची साधने	७
८.	प्रथम प्रशिक्षण प्रत्याभरण विश्लेषण	१३
९.	सारांश	२४
१०.	परिशिष्टे	
	परिशिष्ट क्र. १ नागपूर मनपा प्राथमिक शिक्षकांच्या प्रशिक्षण गरजांचा शोध प्रश्नावली	३१
	परिशिष्ट क्र. २ नागपूर मनपा शिक्षक सेवांतर्गत प्रशिक्षण प्रत्याभरण प्रश्नावली	३४
	परिशिष्ट क्र. ३ उपस्थित शिक्षक, पर्यवेक्षक व निरीक्षक	३५
	परिशिष्ट क्र. ४ प्रशिक्षण (१) तज्ज्ञ	३७
	परिशिष्ट क्र. ५ प्रशिक्षण (२) तज्ज्ञ	३७

१. प्रास्ताविक

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाने नागपूर येथील विभागीय केंद्राचा विस्तार करण्याच्या दृष्टिने नागपूर शहरात जागेसाठी सर्वेक्षण केले. त्यावेळी अथक प्रयत्नानंतर नागपूर महानगरपालिका (मनपा) ने जागा विभागीय केंद्राच्या इमारतींसाठी दिली. विद्यापीठ आणि नागपूर मनपा ह्यांच्यात करारनामा करण्यात आला. त्यावेळी नागपूरच्या आयुक्तांनी माजी कुलगुरू कै. डॉ. आर. कृष्णकुमारांजवळ मनपा प्राथमिक शाळेतील दुरावस्था कथन केली. विद्यार्थ्यांची मोठ्या प्रमाणात गळती आणि प्राथमिक शिक्षकांचा व्यावसायिक गुणवत्तेची परवड त्यामुळे मनपा शाळेचे भवितव्य फारसे चांगले नाही असे सुचविण्यात आले. ह्या समस्येसाठी मुक्त विद्यापीठाकडून प्राथमिक शिक्षकांच्या गुणवत्ता सुधार कार्यक्रमाची अपेक्षा व्यक्त केली गेली. कै. डॉ. कृष्णकुमारांनी त्याबाबतचे आश्वासन नागपूर आयुक्तांना दिले. त्यानंतर शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेकडे हा प्रकल्प सोपविण्यात आला. संशोधकांनी ह्या प्रकल्पास संमती दिली व प्रस्तृत प्रकल्पाचे काम हाती घेण्यात आले.

२. संशोधनाचे शीर्षक

नागपूर महानगर पालिकेतील (मनपा) प्राथमिक शिक्षकांचा व्यावसायिक गुणवत्ता सुधारणा कार्यक्रमासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रमांची निश्चिती व परिणामकारकतेचा अभ्यास

३. संशोधनाची उद्दिष्टे

(१) नागपूर मनपा प्राथमिक शिक्षकांच्या प्रशिक्षण गरजांचा शोध घेणे.

(३) नागपूर मनपातील प्राथमिक शिक्षकांच्या प्रशिक्षण गरजापूर्तीसाठी कृतिकार्यक्रम आराखडा विकसन करणे.

(४) नागपूर मनपा प्राथमिक शिक्षकांसाठी राबविण्यात आलेल्या प्रशिक्षण कार्यक्रमाची परिणामकारकता अभ्यासणे.

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
अंतर्गत संज्ञापन पत्र

क - प्रा.विजया पाटील,सहा.प्राध्या.
डॉ. संजीवनी महाले,प्र.संचालक
प्रा डी.डी.पवार, सहा.प्राध्या.
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

विषय – संशोधन प्रकल्पाबाबत

धारिका - शिक्षण/२०१५

प्रति - मा. कुलगुरु

दिनांक - ११/०३/२०१५

संदर्भ - मा. कुलगुरुंसोबत दिनांक ४.०३.२०१५ रोजी झालेल्या बैठकीतील मान्यतेनुसार प्रस्ताव सादर

मुक्त विद्यापीठाच्या नागपूर विभागीय केंद्रासाठी नागपूर महानगरपालिकेने जागा उपलब्ध करुन दिली आहे.त्याबदल्यात त्यांनी नागपूर मनपा प्राथमिक शिक्षकाच्या व्यावसायिक विकास होण्यासाठी विद्यापीठामार्फत प्रशिक्षण कार्यक्रम आयोजीत करावे असे ठरले आहे.त्यानूसार शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेत सदरील शिक्षकांच्या व्यावसायिक गुणवत्ता सुधारण्यासाठी संशोधन प्रकल्प हाती घेण्यात आला

संशोधन शीर्षक:

'नागपूर मनपा प्राथमिक शिक्षकांच्या व्यावसायिक गुणवत्ता सुधारणा कार्यक्रमासाठी प्रशिक्षण कार्यक्रमाची निश्चिती आणि परिणामकारकतेचा अभ्यास'

संशोधनाचे उद्दिष्ट्ये :

१. नागपूर महानगर पालिकेतील प्राथमिक शिक्षकांच्या अडचणींचा शोध घेणे.
२. नागपूर महानगर पालिकेतील प्राथमिक शिक्षकांच्या प्रशिक्षण गरजांचा शोध घेणे.
३. नागपूर महानगर पालिकेतील प्राथमिक शिक्षकांच्या प्रशिक्षण गरजापूर्ती कृतिकार्यक्रम आराखडा विकसन करणे.
४. नागपूर महानगर पालिकेतील प्राथमिक शिक्षकांच्या विविध क्षेत्रातील गरजांसाठी प्रशिक्षणाची परिणामकारकता अभ्यासणे.

आर्थिक खर्च :

१. संशोधन अहवाल अक्षरजुळणी	४००० रुपये/-
२. झेरॉक्स व अहवाल बांधणी	४००० रुपये/-
३. स्टेशनरी (पेपर रीम,बॉक्सफाईल,पेन इ.)	१,००० रुपये/-
एकूण	९००० रुपये/-

प्रस्ताव मान्यतेसाठी सादर

संशोधन आणि विकास या लेखाशिर्षाअंतर्गत एकूण -रु. ९,०००/- (नऊ हजार फक्त)येणा-या खर्चास मान्यता द्यावी ही विनंती.

प्रा.विजया पाटील
सहा.प्राध्या,
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा,

डॉ. संजीवनी महाले
प्र.संचालक
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

प्रा.डी.डी.पवार
सहा.प्राध्या,
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा

मार्फत -मा. कुलसचिव 13/3

मार्फत - वित्त अधिकारी

य.च.म. मुक्त विद्यापीठ
वित्त विभाग
आवक क्र. 749 दिनांक 12/3/15

मा. कुलगुरू कार्यालय
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ,नाशिक
अंतर्गत आवक क्र. : VC/1146
दि. 14/03/15

P.T.O.

মাঃ - কুলপতি

UGC + DEB কর্তৃক নির্ধারিত নির্দেশনা দেখা -
DEB + নির্ধারিত মতো [illegible] ফি ৭০০০ [illegible]
প্রতিপালনের [illegible] সংগ্রহ করা যেতে পারে -

12/3/15
Account Officer

বি. দ্রঃ
৩১.৩.২০১৭ পর্যন্ত 13/3
14/3
কঃ / কুলসচিব